Otázka: Maryša

Předmět: Rozbory děl (Čj)

Přidal(a): Majdi

Základní charakteristika:

- **Bibliografické údaje:** Alois a Vilém Mrštíkové: Maryša. Mladá fronta, Praha 1983
- **Literární druh:** drama
- **Literární forma:** prozaická
- **Literární žánr díla:** tragédie

Téma a motiv díla, hlavní myšlenka díla:

- Hlavní myšlenkou díla je podat realistický obraz tehdejší společnosti moravského venkova konce 19. století. Autoři velmi dbají na zachování autentičnosti celého obrazu, který čtenářovi podávají. Nacházíme motivy venkovských tradic a tradičního až zpátečnického myšlení. Vidíme, že bohatí lidé mají neustálou tendenci své bohatství nadále střádat a kupit, a naopak chudší se zaměřují na opravdové štěstí člověka, které nesouvisí s materiálním zajištěním.
- Nejvýznamnějším tématem je poukázat na problematiku předjednaných sňatků, které se řídí podle majetku a sociálního postavení nikoli podle citů a lásky (dcera hospodáře a obecního rady si nemůže vzít nikoho níže postaveného než sedláka nebo mlynáře). Vyskytuje se motiv nerovného vztahu muže a ženy, předsudků. Řeší však také mezigenerační vztahy a střety mezi matkou a dcerou a otcem a dcerou. V postavě Maryši se objevují jednak tendence vzdoru a vůle změnit svůj osud, na druhou stranu většinou převažující povinnost poslušnosti a pokory vůči svým rodičům. Hlavním motivem je nemožnost vyjádření vlastní vůle a nešťastný sňatek.
- Od hlavní myšlenky se dílo po celou dobu děje neodklání.

Jazyk díla:

- Promluvy postav jsou napsány v hovorové až nespisovné češtině a prostupuje je středomoravské až jihomoravské nářečí (děvčice, děvčisko, vdovčisko, šuhaj, muzika hrá, temu, vlažnó, vodó, hlópost, téďna, jeleň, taťku peníze, včil, cakryš, eslipak, s Pánbičkem, čagan = hůl, duma = doma, …).
- V díle se hojně vyskytují archaické výrazy a historismy (ohlášky, karabáč, půllán, lunt, …). Dále nacházíme zdrobněliny (kopečku, zahrádka, …), rčení a metafory (čerta je to platný; sami ste to ukuchtili, sami si to snězte) nebo například přirovnání (čas uběhne jako pěna).

Členění díla, kompozice:

- Dílo je scénářem divadelní hry, proto se skládá z jednotlivých promluv postav. Ty jsou často doplněny scénickými poznámkami uvedenými kurzívou v závorce. Za předpokladu že se jedná o scénickou poznámku v rámci promluvy. Pokud se jedná o scénickou poznámku na začátku výstupu či dějství, závorka není uvedena.
- Promluvy se slučují do jednotlivých výstupů (1. jednání: 12, 2. jednání: 15, 3. jednání: 10, 4. jednání: 10, 5. jednání: 6 = celkem: 53). Vstupy dále tvoří dějství. dílo má celkem 5 dějství (expozice, kolize, krize, peripetie, katastrofa). Třetí dějství se odehrává s časovým odstupem dva roky od prvního.
- Za textem divadelní hry následuje příloha, která zahrnuje texty a noty písní zmíněných ve hře. Další přílohou je oddíl s názvem ,,sociální drama bratří Mrštíků", který podává čtenáři hlubší historický kontext okolností vzniku díla a událostí po jeho vydání.
- Dílo je psáno chronologickým postupem.

Hlavní postavy:

- **Maryša:**
  - Lízalova dcera, později Vávrova žena, mladice prostřední postavy, jemnějšího druhu venkovanka. Má na sobě krátkou, jednoduchou sukni z látky květovaného tureckého šátku a vyšívanou kordulku. Na hlavě vlasy spletené v cop, otočené

věncem. Okolo krku ležatý krejzl a šňůrku červených korálek. Nohy má upjaté ve vysoké šněrovací botky a obuté v červené punčochy.
    - Mladá, dvacetiletá, vzdorná, zamilovala se do Františka, ale protože by jejich sňatek byl nerovný, nebyla ve své lásce rodiči podporována. Naopak oni sami jí vybrali ,,vhodného" ženicha. Ona proti jejich rozhodnutí bojuje a chce zůstat svobodná, nakonec je ale ke sňatku přesvědčena. Manžel ji však týrá a ona je nucena jej zabít. Před sňatkem byla krásná plná života a energie, v manželství je nemluvná, uzavřená, vyhublá, unavená, Nedokáže rodině odpustit, jaký osud jí připravila.
- **Francek:**
    - Štíhlý, statný rekrut. Oblečen je v III. a IV. jednání v úzké kalhoty ve vysokých leštěných shrnovačkách, nezapjatou kazajku, pod níž vyhlédá tmavá vesta s řadou pletených černých knoflíků a šňůrek. V I. jednání v kroji: rukávce a malebnou vyšívanou kordulu, ,,huskami" obtočený kulatý klobouk s vysokou kyticí z umělých květin, zrcátek, tretek. Pentle různé barvy proudem splývají až do čela. – I po prsou tekou bohatě stuhy. Ráz kroje z okolí Klobouk u Brna. V chování je prudký, smělý a hrdý. Opásán je širokým, vyšívaným pasem.
    - Miluje Maryšu, z lásky k ní by udělal cokoli. Je výbušný a jedná impulzivně, na druhou stranu je inteligentní, spravedlivý a dobrosrdečný. Odjíždí na vojnu, a když se vrátí a vidí ji nešťastnou, vdanou za mlynáře Vávru, chce ji od něj odvést. Ona však odmítá, i když Francka miluje. Vávra se ho snaží zastřelit, on se střele vyhne a Vávrovi se jen vysměje.
- **Vávra:**
    - Mlynář, statný čtyřicátník. Kalhoty ve vysokých leštěných botách, krátký, rozepjatý kabát, u vesty má těžký stříbrný řetěz od hodinek, tvář oholenou, na hlavě čepici se stinítkem. Opásán je širokým lesklým řemenem. V chování jeví sebevědomí.
    - Krutý manžel, který utrápil svou první a málem i druhou ženu. Je sebestředný, žárlivý, vypočítavý, zrůdný, výbušný, násilnický, majetku chtivý, se závislostí na alkoholu. Maryšu si bral pouze proto, aby splatil svoje dluhy, bije ji a týrá. Zažaluje Lízala, že mu nevyplatil Maryšino věno. Zaútočí se střelnou zbraní na Francka. V závěru je svou manželkou otráven.
- **Lízal:**
    - Sedlák asi šedesátiletý, menší postavy, tváře oholené a vlasů prošedivělých. Má bolavou nohu, v chůzi belhá a podpírá se o hůlku. Oděn je po selsku krojem z východního okolí Brna. Tmavé ošoupané kalhoty ve vysokých necíděných botách. Na sobě má starý, záplatovaný, dlouhý a žlutý kožich rozhalený. Prsa mu kryje dlouhá vesta s řadou necíděných kovových knoflíků. Knoflíkovou dírkou u vesty má protáhnutý cíp červeného, velkého kapesního šátku na uzel zavázaný. Ostatek

šátku je z polovice zastrčen za vestu. Na hlavě má starou beranici. Řeč jeho je rychlá, trhaná, pohyby rozčilené. V rozčilení trhá oběma lokty najednou nazad, zvláště chce-li některým slovům důrazu dodati. Celkově činí dojem zchytralého a lakomého sedláka.
    - Otec Maryši, manžel Lízalky. Záleží mu sice na penězích a upřednostňuje je nad štěstím vlastní dcery, na druhou stranu má od začátku jisté pochyby a časem si uvědomuje i své chyby a uznává je. Chce, aby se jeho dcera vrátila domů, ale její čest jí to nedovolí a ona mu nikdy jeho minulé jednání neodpustí.
- **Lízalka:**
    - Maryšina matka, po domácku oděná selka. V chování umíněná, tvrdá. Chodí rozklácenou, udřenou chůzí.
    - Svou dceru nechá provdat za krutého Vávru a vypadá to, že osud její dcery je jí lhostejný.
- **Horačka:**
    - Franckova matka, as šedesátiletá stařena, oděná vlňákem. Podpírá se o hůlku. Bázlivá, ale rozumná žena.
    - Miluje svého syna a chce, aby byl šťastný. Je od začátku proti sňatku Vávry a Maryši.
- **Další postavy:** Maryšina teta – Strouhalka, Maryšina babička – stařenka obecní sluha Hrdlička, Rozára, rekruti, sousedé, hospodský, …

Čas a prostor díla:

- Příběh se odehrává na konci 19. století v časovém rozsahu zhruba tří let, hovoříme tedy o současnosti autorů. Děj začíná v říjnu roku 1866 v neděli po mši.
- Dějištěm je moravská vesnice – dědina nedaleko Brna. Konkrétně se děj odehrává na statku Lízalů, ve Vávrově mlýně, v hospodě, ve sklípcích, také venku na hrázi, na návsi nebo v okolí některého z domů. Hromadné scény jsou, jak uvádí autoři, velmi živé, zmatené a chaotické.

Obsah (děj) díla:

1. dějství

Dílo začíná rozhovorem dvou statkářů Lízala a Vávry. Vávra ovdověl a zůstal sám se 3 dětmi,

naopak Lízal má dceru, kterou by rád provdal a zároveň z jejího sňatku vytěžil nějaké finance pro své hospodářství. Ví, že Maryša se sňatkem souhlasit nebude, ale zároveň ví, že sňatek bude finančně výhodný, a proto na city své dcery nijak nedbá. Muži spolu smlouvají, ale nakonec se dohodnou na věnu, které má lízal Vávrovi vyplatit.

Lízal novinu sděluje svojí dceři. Ta se mu nejdříve vysměje, a když zjistí že její otec nežertuje zmocní se jí panika a ustavičně jej prosí, aby jí sňatku s Vávru ušetřil. Bojí se, že ji bude bít a že skončí jako jeho zesnulá žena. O tom však Lízal nechce nic slyšet, a tak Maryša se slzami v očích a rozzuřená odchází.

Mezi tím se konají slavnosti dožínek a chlapci, kteří budou odcházet na vojnu, se loučí se svými rodinami i přáteli. Jedním z nich je i František. Když se rozloučí se svou maminkou Horačkou, odchází k Lízalům na statek rozloučit se i se svojí milou Maryšou. Tomu však není umožněno, jelikož jejich vztah považují Maryšiny rodiče za nerovný. Francka označí za žebráka, Lízal ho žene pryč holí a Lízalka zavře Maryšu do světnice. Protože je Lízal zároveň obecním radou, když pro něj přijde obecní sluha Hrdlička, aby šel do hospody rozehnat rvačku mezi Franckem a Honzou, musí se vzdálit ze svého domu. Tím Francek, který použil Hrdličku jako prostředníka své malé lsti, získá čas a prostor, aby i přes zákaz Maryšiných rodičů za svou milou přišel a na rozloučenou ji objal.

2. dějství

Maryša se nedokáže smířit se svým osudem a hledá okolí pomoc ve sbém okolí. Zkusí jít za svojí tetou Strouhalkou, ta má však stejný názor jako její rodiče, a proto u ní Maryša zastání nenachází. Naopak stařenka – Maryšina babička s vnučkou soucítí. Protože však ví, že s rozhodnutím nemůže nic udělat, chlácholí ji, že si prý každá na svého manžela zvykne. Maryša se snaží postavit i rodičům, ale zejména její matka je neoblomná. Proto, aby Maryša nezklamala svou rodinu, nakonec se sňatkem souhlasí a Vávra si ji odvádí. Maryša mu vyjevuje svůj odpor, ale on ji ujišťuje, že se o ni dobře postará. Ve skutečnosti však víme, že mu jde také hlavně o peníze a o to, aby splatil své dluhy.

3. dějství

Po svatbě začíná Vávra pít, a navíc svou ženu bije.

Jednání se odehrává o 2 roky později, kdy je z Maryši již zbídačená, bledá a unavená žena, která se uzavřela do sebe a tiše trpí osud, který pro ni vybrali. Zároveň se z vojny vrací Francek a všechny klíčové postavy se potkávají v hospodě. Když přijde Maryša, všichni schválně mluví nahlas o neštěstí, které ji potkalo, aby si její otec uvědomil, jakou chybu udělal. On nakonec chybu opravdu uzná. Když přijde Francek, nabízí mu na usmíření víno, ten ho však pochopitelně odmítá. V průběhu přijde Lízalovi psaní, že jej Vávra zažaloval za nevyplacení věna. Nakonec do hospody přichází sám a mezi ním a Franckem se strhne hádka, která přeroste ve rvačku. Francek veřejně prohlásí, že za Maryšou bude chodit, i když je vdanou ženou a Vávra mu vyhrožuje, že ho zastřelí.

4. dějství

Lízal Maryšu prosí, aby se vrátila domů, ona to však odmítá. Nechce rodině udělat ostudu a je smířena se svým krutým životem. Zároveň také otci odmítá odpustit, že ji do sňatku donutil. Odmítne i Francka, který jí přichází nabídnout útěk do Brna, kde již všechno na jejich příchod zařídil. Ona mu řekne, že je vdanou ženou, a že by to bylo nedůstojné. Francek jí nechává čas na rozmyšlenou a odchází. Domů se vrací opilý Vávra a chce vědět, kdo ve mlýně byl. Když mu Rozára pod výhrůžkami řekne, že to byl Francek, Vávra se vydává soka zastřelit. Naštěstí ho mine, ale když se vrátí domů zbije Maryšu. Střelba na Františka je pro ni rozhodujícím momentem a ona se chystá od manžela odejít.

5. dějství

Vávra se snaží být další den ráno trochu milejší, aby i jeho manželka na něj byla přívětivá. Ona je však zničená, a nakonec nevidí jiné východisko své situace, než svého manžela zabít. Do kávy mu přidává jed a on krátce na to umírá. Když k Mareše přijde žena a říká jí, že ona nešťastná otrávila manžela, Maryša jí jen dutě odpoví – otrávila.

Úryvek:

VÁVROVÁ (vášnivě). Pro Boha, chlapče, co myslíš – Co tady chceš? Co si lidi o mně pomyslí, jakých mně to naděláš řečí! Dyť přece víš, že su vdaná – Máš jaké rozum? Vystojím aji tak dost vod muža, ešče ty začneš? (Přejde světnici. Zle.) Kdekdo vůlu má, každé na mě jako vosa –

(Uraženě otočí se po Franckovi. Hrdě.) A jaký to roznášíš o mně řeči? – Rozáry se's ptal – su-li sama doma a v hospodě měl's pré se vyjádřit, jako by se's se mnó scházel. Jak tak můžeš mluvit?

FRANCEK. To sem já neřekl.

VÁVROVÁ. Něco musels říct –

FRANCEK. To sem enem povídal, (vzdorně) že za tebó budu chodit a že se s tebó budu scházet..

VÁVROVÁ. A to's řekl tak veřejno? Přede všema?

FRANCEK. Přede všema.

VÁVROVÁ (chvíli si ho prohlíží, pak se od něho odvrátí a dá se do divokého smíchu). To už opravdu nevím, kdo je z nás větší blázen – esli vy všichni jak tu ste nebo já. (Vážně.) A na mě se's nevohlížel, mě se's neptal, na to se's nedíval, že su tu já? Že špiníš mě? Kdo ti dal k tomu záminku, abys tak mluvil – já snad? (Odmlčí se.) Já ti mám ráda a nezakrévala sem a nezakrévám teho ani Vávrovi a nikomu – a povídám to aji tobě, ale abys tak o mně směšlel a mluvil – (lítostivě, skoro se slzami) to – tos mně, chlapče, ublížil!

FRANCEK. Nu, tak to zůstat nemůže. Jemu ti přece nenechám.

Vlastní hodnocení:

Kniha se mi poměrně líbila. Zaujal mě námět a celkový příběh díla i psychologie jednání a chování postav. Vzhledem k tomu, že se jedná o autentický a realistický obraz tehdejšího venkova, je kniha výborným pramenem pro studium a utvoření komplexního obrazu té doby i společnosti.

S jazykem jsem neměla problém a všemu jsem bez problémů rozuměla. Vzhledem k tomu, že moje rodina pochází z Čech, se však u nás doma ani u babičky nikdy moravským nářečím nemluvilo. Proto je pro mě veškerá slovní zásoba díla pouze pasivní. Nářečí samo o sobě mi přijde místy lehce úsměvné, což ovšem mělo pozitivní efekt na odlehčení celého chmurného děje. Rozhodně jsem podobné dílo ještě nečetla a musím říct, že mi připadalo čtivé a bavilo mě.

Osobně také ráda čtu dramatická díla, protože jsou většinou poměrně živá a mají rychlejší spád. Jména postav před každou promluvou navíc přispívají k lepší orientaci v ději. Dílo tedy celkově hodnotím velmi kladně a bylo určitě dalším vítaným čtenářským zážitkem.